

# ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясының  
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,  
ажылчы чоннар депутаттарының област Советиниң органы

1953 чылда  
Уңдештирилген  
1953  
ОКТАБЬР  
23  
ПЯТНИЦА  
№ 207 (2892)  
ӨРТЭЭ 20 КОП.

## БО ХУНГУ СОЛУНДА:

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР (3 арын).  
Профэвилелдериниң III бүгү-делегей конгресси (4 арын).  
Совет профэвилел төлөөлериниң баштыгы Н. М. Шверникке болган хүлээп алышкын (4 арын).  
Аймыл чок үөрүктүп чөвүлелинде (4 арын).  
ВЦСПС-ТИҢ ПРЕЗИДИУМУНДА: Профэвилелдериниң кежигүнеринден ай бүрүзүнүң кежигүн дадырларының дугайында (1 арын).  
Садыг ажылдакчыларының бүгү-эвилел чөвүлел хуралы (1 арын).  
БИСТИҢ ОБЛАСТА (1 арын).  
ВЛКСМ ТК-ның XIII пленуму (2 арын).  
И. ВЕРХОВЦЕВ.—Ажылчы аягы биле тараачын аягының эвилели — социалисттик куруениң бажымының үндешини (2-3 арыннар).  
Хама солундарының организациякы болгаш кижизидикчи ролон бедидер (2 арын).  
А. КЫЗЫЛ-ООЛ.—Облононун чөвүлелинде (3 арын).  
Нитиниң малын бүгү тала-биле белекелдик кыштаглардыр дээш (3 арын).

## КОЛХОЗ БУДУРУЛГЕЗИНГЕ ХЕРЭЭЖЕННЕРНИ КАЛБАА-БИЛЕ ХААРА ТУДАР

Совет эрге-чагырга бодунун тургустунуп келгенини баштайгы хүнеринден эгелээш-ле ажыл-агый, культура тургузушкунуңа, хөй-нитичи политиктиг амьдыралга эр кижилер-биле бир дөмей киржир эргени ажылчы херэеженерге тыыскан болгаш оларны эрге талазы-биле кызыгаарлаар чорукту унуткаан. Ынчаанга Совет күрүениң күчү-шыдынын быжыглаарының херэежен бистиң ажылчы херэеженнеривис улуг салышкыны кирип турар.

Бистин херэеженнеривис мөлчүктүрениң политиктиг болгаш экономиктиг дарлалындан шагда-ла хосталган. Колхозчу амьдырал көдээниң ажылчы херэеженнериниң күш-ажылын хүндүлдөөр херээ болдулар органы берген.

Колхозчу херэеженнер бүгү улустун социалисттик чарыкына киржин, тараа шылдеринден бедик дүжүт дээш, нитилештирген малдын баш сааны өстүрери, оюн продуктулуун бедидери дээш демиселге, агро-зоотехниктиг билиглерин болгаш көдээ ажыл-агыйның техникасын шиңчээди ап турарлар.

Областың көдээ ажыл-агыйның адырларында мурнакчы херэеженнерин саны өзүп турар. Күш-хүчүнү минимумун ийи-үш дапкыр ажур күсүдип турар мурнакчы херэеженнериниң саны көвүдөөн. Биң-Хем районун «Кызыл тараачын» колхозтун саанчылары эштер Коптева, Пестова олар бо чылын инек бүрүзүндөн 1240—1305 литр чедир сүтү саап алганнар. Олар чамдык инектерден хүнде 25—35 литр сүтү саап ап турганнар. Ол колхозтун херэеженнериниң колхоз будурулгезинге киржилгезин нитизи-биле дыка идепкейлеэн.

Колхоз будурулгезинге херэеженнериниң киржилгезин Чөөн-Хемчик районун «Коммунизмче орук», Каа-Хем районун «Большевик», Чаа-Хөл районун Сталин аттыг колхозтарда багай эвес организациястап турар.

Колхозчу херэеженнериниң күш-ажылын организациястаар талазы-биле улуг четпестер бистин областа бар. Көдээ ажыл-агый хөгжүлдешиниң херээниң колхозчу херэеженнериниң улуг ролун чамдык парторганизациялар чедир үнелеп көрбөй, херэеженнер ортузунга ажылды багай чорудуп турарын чугаалаар керек. Чөөн-Хемчик районун колхозчу херэеженнеринден 600 ажыг кижини күш-хүчүнүн минимумун чедир күсетпейн турар. Чаа-Хөл районун Булун-Терек сумузуңда Молотов аттыг колхозтун бүгү кежигүнериниң 27 хуузу күш-хүчүнүн минимумун күсетпейн турар болгаш 13 хуузу бо чылын колхоз будурулгезинге шуут кирешпез.

Колхозтарда херэеженнер — улуг күш. Ол күштү ажылга кириштирбейн турар, херэеженнерниң чогаадикчы болгаш күш-ажылчы инициативанын деткис фактыларга моон сонгаар эптежер аргажок.

Херэеженнерниң колхоз болгаш совхоз будурулгезинге канчаар-даа аажок улуг ролун демдеглевишаан, колхозчу херэеженнериниң ортузунга масса-политиктиг болгаш культурачырыдышкының ажылды күштүлдирер оларны колхоз будурулгезиниң улам ырайгы көдүрүлүшкүнү дээш идепкейлиг демиселче калбаа-биле хандыдарын СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму бүгү партия организацияларындан негез.

Колхозтарниң партия, комсомол болгаш херэеженнер организациялары, колхозтарниң баштаар черлери херэеженнер ортузунга политиктиг кижизидилге ажылдарын күшүнүн дыйнакчылары улуг кичээнгелиг дыйнаан.

Агитаторларга хереглетинер чаа-чаа чугула литературалар районун ном садында болгаш библиотека-зында бурун хандыртыган, олар боттарының ажылын таарымчалыг тургускан. Библиотеканың доктаамал номчукуллары безин 660 ажып турар, анаа октябрь 18-те (воскресенье) 70 ажыг номчукуч келген, 40 янзы-бүрү номнарны бижитирип алган.

Ажитаторларның билин бедидериниң САРЫГ-СЕП (Телефон-биле). Каа-Хем районун партия комитетиниң октябрь 17-де организацияны агитаторларниң болгаш культурачырыдышкының ажылдакчыларының семинары практиктиг ажылдарга холбаштыр солун болуп эрткен. Көдээ ажыл-агыйның улам ырайгы хөгжүдөр хемчеглер талазы-биле Коммунисттик партияны, Совет чазактың шийтирлериниң дугайында база делегейниң амгы байдалының дугайында лекцияларны семинар-

## ВЦСПС-тиң Президиумунда

### Профэвилелдериниң кежигүнеринден ай бүрүзүнүң кежигүн дадырларының дугайында

ВЦСПС-тиң Президиуму профэвилелдериниң кежигүнеринден ай бүрүзүнүң кежигүн дадырларының дугайында доктаалды хүлээп алган. Ажылчынарның болгаш албан-хаакчытарның материалдык чагаай байдалынын экижени, совет рубльдин үненин өскени болгаш профэвилелдериниң сая-хөө байдалынын быжааны профэвилелдериниң кежигүн дадырларының хемчээлдерин кудуладыр арганы тургусканында айтып турар. Ону барымдалаап, ВЦСПС-тиң Президиуму 1953 чылдын ноябрь 1-ден эгелээш, профэвилелдериниң кежигүнеринден ай бүрүзүнүң дадырларында дараазындагы хемчээлдерге доктааткан: айда алыр шалыны (стипендиязы) 500 рубль чедирлер делу чус рубль шалын бүрүзүндөн 50 копеек кирер; 501-ден 600 рубль чедир шалындан—4 рубль; 601-ден 700 рубль чедир шалындан—5 рубль; 700-тен өрү шалындан 1 хууну кирер.

Кежигүн дадырларының чаа хемчээлдерин профэвилелдериниң бүгү кежигүнеринге эй кыска хуусаанын иштинде таныштырарын

фабрика-завод болгаш чер-чер комитеттеринге дааскан.

Профэвилелдериниң кежигүнериниң өзүп турар идепкейин болгаш инициативанын калбаа-биле ажыдавишаан, профэвилелдериниң аша-хөргөңилерин камгы чарыдап, административ-ажыл-агый чарыгдалдарын болгаш профэвилелдериниң штаттарын кызырарын чедип алырын профэвилелдериниң удуртукчуларына дагзып турар. Профэвилел организациялары болза, аша-хөргөңилериниң хөй нуруузу моон сонгаар-даа культура-массалыг ажылдары чорударынче, күш-култураны болгаш спортту хөгжүлдеринче, профэвилел кежигүнеринге дуза көргүзеринче углаар ужурулуг.

Массалыг-кижизидикчи болгаш тайылбырлыг ажылды күштүлдирип, бүгү-ле ажылчынарның болгаш албан-хаакчытарның профэвилелдинге хаара тударын чедип алырын ВЦСПС-тиң Президиуму профэвилелдер организацияларына хүлээткен.

(СЭТА).

## Күш-ажылчы чедишиктер

МОЛОТОВ. Барын Уралдын нефтичилери октябрь мурунун чарыкына чаа-чаа чедишиктерин чедип ап турарлар. «Молотов-нефть» катыжышкыны кывар-чүүлтывыжының талазы-биле он айларның планын хуусаа бетинде күсеткен. Нефть ажылдап кылып турар заводтар чыдын социалисттик хүлээлгезинден ажыр элээн каш муң тонна нефтини чоруткан.

Полазияныкынын улгатыр катышкан нефть тывыжының нефтичилери бедик көргүзүлгенин чедип ал-

ганнар. Олар чыл эгезинден бээр элээн каш эшелон плантан ажыр суук отулар чүүдү тыпканнар.

ГРОЗНЫЙ. «Горскинефть» трест нефть тывыжынын он айларның планынын күсүлдешин дооскан.

Мында скважиналарының хөй нуруузу технологияны кончук эки чуруму-биле ажылдап турар.

Улгатыр катышкан «Гурмес» деп тывыш чериниң ажыл-ишчилери муң-муң тонна нефтини он айларның планындан ажыр тыпканнар.

# БИСТИҢ ОБЛАСТА

## Кызылдың сапог мастерскаясында

Кызылдың автотранспорт контро-разының ажылчынарының болгаш инженер техниктиг ажылдакчыларының кыйгырыны Кызылдың сапог даараар мастерскаясының коллектив дөткөп, боттарыга бедик хүлээлгелерин алганнар. Октябрь айда будурулге планын 105 хуу күседир деп хүлээгеннер. Ажылчынар ол ышкаш тус-тус чүве чугаалап, хүлээлге алганнар.

## Кызылдың сапог даараар мастерскаясында

Кызылдың сапог даараар мастер-скаясында будурулгенин квалификациязы бедидер талазы-биле» техниктиг бөлгүмү ажылдап эгелээш. Техниктиг бөлгүмү технорут эш Юрин удуртуп турар. Чүвени урей кылып чоруктарны чыдагааны болгаш оон чайлаар дугайында кичээлди мастер эш Севин удуртуп турар. Ук курс үш ай болган соонда түнселди үндүрер болгаш эки доосканнарга разьяты тыпсар.

## Сиген кезилгезинин чоруп турарыны медээзи

(Октябрь 20-де)

Районнар аттары	Сарыкташ өлгөн (түгү-биле)	Салгы өлгөн (түгү-биле)
1. Биң-Хем	104,6	65,4
2. Эрзин	104,4	96,0
3. Чаа-Хөл	102,9	116,6
4. Тожу	102,6	107,3
5. Каа-Хем	96,6	62,7
6. Улуг-Хем	95,4	98,2
7. Чөөн-Хемчик	91,0	139,0
8. Кызыл	85,4	42,3
9. Таңды	84,9	32,6
10. Өвүр	84,1	105,7
11. Бай-Тайга	68,6	62,5
12. Барын-Хемчик	63,9	113,4
13. Тес-Хем	59,1	82,1
14. Сут-Хөл	56,0	82,6

## Совхозтар:

1. «Өвк»	55,9	3,4
2. «УТКА 25 чыл ою»	51,3	34,4
3. Барлык»	49,2	34,3
4. «Элегес»	25,0	44,9

## Келир чылын бедик дүжүт дээш

СЭКП Төп Комитетиниң сентябрь Пленумунун доктаалына улам сорук кирген Туран МТС-тиң механизаторлары чаа бедикте хүлээлгелерге өзүгаар ажылдап турар. «Кызыл тараачын» колхозта эш Смоленцевтин бригадасы 240 га кур черни андарышсаан, колхозка 600 га ангыс аңдарар хүлээлгезин 681 га кылдыр күсеткен.

«Тилелге» колхозта коммунист эш Плотницкийнин бригадасы чер андарып бээр керээзин 110 хуу күсеткен. «Исарада» эш Нефедовка баштаган механизаторлар ангыс андарарынын планын база күсеткен. МТС-тиң коллективни күсүкү, кышкы септелге ажылдарын график өзүгаар эгелей берген.

Хайраваңда Калинин аттыг колхозка Шагаан-Арыг МТС чагыг болгаш күсүк чер андарылызына 500 гектары белекел бээр керээлиг. Ол сорулганы эш Шокулдун трактор бригадасы 502 гектар кылдыр күсеткен. Бригаданын механизаторларында Д. Идам-оол, Т. Даваа, Д. Дырыш-оол ышкаш нормазын 150—200 хуу чедир күсүдип турган мурнакчылар бар.

Сарыг-Сеп МТС-тиң механизаторларының колхозтар даргалары-биле катышкан хуралына бо чылдын хову ажылдарынын түнселдерин көрүшкөн, күсүкү база кышкы септелгелер дугайын чугаалашкан.

Ажылда чамдык чедишиктерин демдеглевишаан, колхозтар-биле чарыдан керээлдерге күсетимейн турар чүүдүлери, хурал демдеглээш.

## Номнарны садыглап турар

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда Сталин аттыг колхозта эш Ураңгай ном садыгларынын айтына идепкейлиг киржип, район садмындан алганы 100 ажыг номнарны чүгле 2 хун сайгарган. Ол номнарны иштинде «Совет Эвилелиниң Коммунисттик пар-

## Садыг ажылдакчыларының бүгү-эвилел чөвүлел хуралы

Садыг ажылдакчыларының бүгү-эвилел чөвүлел хуралы Москвага доозулган. Октябрь 20-де чөвүлел хуралды ажылдыг ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги ораакчызы Н. А. Булганин слорушкан.

ССРЭ-ниң Садыг министри эш А. И. Микоянның илеткелинин талазы-биле сагал-ооналарга 47 кижини —магазиннерин, столовааларын, ажылчынар хандырылганының киддистерин, хереглекчилер эвилелдерин, садыгларын ажылдакчылары, хоорайларын, областарын, республикаларын садыг органнырарын, ССРЭ-ниң Садыг министрствозунун, Центросоюзтун, үлетпүрүн болгаш өске-даа черлерин удуртукчу ажылдакчылары сагал бергенер.

Партия болгаш чазак бараан саарылганын дүрген болгаш улам калбартырынга бүгү-ле байдалдары тургускан, ындыгын төлээниле садыг болгаш хөй-нитичи чөмөнчилге черлериниң ажылдакчылары совет садыгының шийтирлиг көдүрүлүшкүнүн хандыраарынын талазы-биле оларга салып турар хүндүлүг сорулганы күсүлдеринге бүгү күжүн салдыр деп чөвүлел хуралдын киржикчилери чангыс эп-сеткилдиг айтканнар.

Сагал бергенер күрүне, кооператив болгаш колхоз садыгларының организациясында, бараан саарылганын планнаашкынында, хереглекчилерниң хандырылызында четпестерин чидин-биле шүгүмчүлээнер. Хереглекчилерниң негелделерин үлетпүр болгаш садыг будурулгелерин хереке албанын, куду шынарлыг барааннар будуруп үндүрүшкүнүн, доктаатынган ассортиментилерин болгаш барааннарны чүдүрүп чорударынын хуусаанын үрээр чоруктарын, чоңга чугула

чамдык кытыгыларын будуруп үндүрүшкүнүн соксадып турарынын, чаа барааннарны хевирлерин будурулгеге оожум негелдериниң фактылары илеретинген. Бо үеге чедирле садыг организацияларының үлетпүр будурулгелерден эки эвес шынарлыг, чоңга херек чок барааннарны хүлээп алыр чоруу үргүлчүлөп турар.

Садыгның материал-техниктиг базаның хөгжүлдешиниң, складтарын, магазиндерин, столовааларын, калбак тудушкунунун, садыг четкилерини шын таарыштырарынын, ону дериг-херекселдер-биле хандыраарынын айтыртыларыныче, а ол шыкаш магазиннер болгаш столоваалар ажылдакчыларынын күш-ажылынын шын организациязынын айтыртыларыныче улуг кичээнгей салдынган.

Бараан саарылганын улам ырайгы хөгжүлдешинге болгаш садыглаашкынын эй эки организациязыныче утланган хемчеглерини ажылдап кылары-биле элээн каш секцияларын—бараан саарылганын планнаарынын, көдээге садыглаашкынын, колхоз садмынын, хөй-нитичи чөмөнчилге черлериниң, мөөнөп садар садыглаашкынын, кадрларын болгаш, өске-даа чүүдүлдерин айтыртыларынын талазы-биле секцияларын чөвүлел хуралга тургускан.

Хоорай болгаш көдээ садыгның база хөй-нитичи чөмөнчилге черлериниң планнаашкынын болгаш организациязын экижидериниң талазы-биле, совет садыгнын культуразын бедидериниң талазы-биле практиктиг санаалдарын чөвүлел хуралдын киржикчилери хөйү-биле киригенер.

ССРЭ-ниң Садыг министри эш А. И. Микоян допчу хары кылган.

(СЭТА).

## Тудуг планын күсүсеткен

Чөөн-Хемчик районда Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артези (даргазы эш Метелев, парторганзация секретары эш Даклай) 1953 чылдын тудат планын хуусаазынын бетинде ажыр күсүсеткен. Будурлгени планында 18 чурттага бажынаары кылары көрдүнген, а херек кырында чангыс-ай хевирлиг 23 бажынарны тудуп дооскан.

Нити тудуглар талазы-биле база-ла багай эвес көргүзүлгелериг. Дөрт өрээлдерлиг чаа яслиниң тууду болгаш иштини деригелери дыка эки кылдынган. фермаларда 4 чаа кажааларны база негиз туткан.

Колхоз бо чылын тудат материалдарын хынамчылыг белекелдөөн, ам-даа 5 бажынарда четчир ийи бар, манза диликчилери база эки ажылдап турар. Бизанчыларда Дажы-Намчал, Комбу, Аглоба-оол, Лопсан-оол ышкаш мергежилдиг, күш-ажылга мурнакчылар хөй.

## Ангыс андарылызынын, үрезин урушкунун болгаш тараа бастырылганынын медээзи

(Октябрь 20-де)

Районнар аттары	Андарылыг өлгөн (түгү-биле)	Үрезин (түгү-биле)	Бастырылган (түгү-биле)
1. Каа-Хем	105,3	88,6	100,0
2. Улуг-Хем	105,1	53,6	91,6
3. Бай-Тайга	102,8	102,2	100,0
4. Таңды	101,4	80,4	100,0
5. Биң-Хем	101,4	103,3	100,0
6. Чаа-Хөл	97,3	56,2	100,0
7. Сут-Хөл	93,5	81,8	83,5
8. Барын-Хемчик	83,8	76,8	98,4
9. Чөөн-Хемчик	83,2	52,1	93,5
10. Кызыл	80,4	86,5	95,5
11. Эрзин	56,1	91,7	100,0
12. Тес-Хем	52,4	86,0	100,0
13. Тожу	—	15,4	62,5

## Совхозтар:

1. «Элегес»	100,0	117,6	131,1
2. «Өвк»	83,0	115,7	119,5
3. «Барлык»	75,0	121,0	118,0
4. «УТКА 25 чыл ою»	61,8	117,7	100,1



# Облононуң чөвүлелинде

Облүүскөмнүн хуралдар залына чоокта чаа областың улус өөредилге килдизинин чөвүлели болуп эрткен. Чөвүлелин хуралына оян кезиңеринден аңгыда, чамдык чоокку районнарнын улус өөредилге мидхилтерин эргелекчилери болгаш Кызыл школаларынын уадурукчулары база олурушкан.

Ол чөвүлелге «Область школаларынын болгаш улус өөредилге органнын ажилына чоруткан инспекторлук хиналданын түннелерин дугайында» айтырыгы чугаалашкан. Бо айтырыг талазы-биле РСФСР-нин Чырыдышкын министрствонун чоруткан бригаданын уадурукчу болгаш миинстерствонун орус эвес школалар килдизинин начальниги эш Макаров илеткел кылган.

Эш Макаров бодунуң илеткелиниң эгезинге, ук бригаданын соругу болза, область школаларынын болгаш улус өөредилге органнын ажилы-биле таныштылаан, улус өөредилгезинин херээн областа улам чедишкенин сайырдырынга практиктик дузаламчыны көргүзери турганын айтып, боттарынын кичээнин колдуунда көдээ школаларынын, тус-тус районларын ажил-чорудулгазы-биле таныжарына уландырганын медеглээ.

—Аныак областың улус өөредилгезин кыска үениң дургузунда шактың хөгжүлдө чедиң адыгынын маргылаа чок-тур. Колхозтарын хөй кезин улгаттыр катчыканы-биле холбаштыр, обласка школа саны бо чылын мурункузуңдан биче кызырлаа-даа өөреникчилер саны энир чылгызыңдан барык 2000 чыг-кам кижиге көвүдээ-дир. Элеэн каш эге школалар чеди чылче, а чамдык чеди чыл школалары он чылче шилчип киргилээ.

Область школаларында чүгле материалдык суур байлашаан, башкы кадрларын сан составы өскөн эвес, харын өөредилге-кижизилдигин ажилдын утка-шылары база көскүзү-биле экижиң, өөреникчилерин хөй кезинин билиң бедик, быжык болгаш олар чүгле төрөөн дилынын кырынга эки өөренип шыдаарыңдан аңгыда, улус орус дылда база чедишкенин шингээдиң, оон-биле саат чокка чугаалажып шыдаар апар чыдары кончуг өөрүнчү-дүр.

Бо үстүнде фактылар болза, чоокку үениң иштинде обласка бүгү-нитинин ортумак өөредилгезин чедишкенин ботандырамынче шилчип кирер арганы берип турар — деп, эш Макаров медеглээш, илеткелиниң оон ынайгы кезинге улус өөредилгезинде бар чептестери аналзетип көргүскен.

Чул дие, боту-ниги ыявалда өөредилгени ботангылаагы ам-даа ыракта чептес. Областа бо чылын 2000 чыгаш школа назылылар өөредилгедө хаара туттуңнаан. Оларын хөй кезин 1—7 класстарга өөрэнзе чогуур уруглар болуп турар. Ылангы Барыш-Хемчикте 600, Чөөн-Хемчикте 300 ажыг уруглар школа-

дан дашкаар байдалда арткан. Ол ышкыш өөреникчилериниң школадагызы-бүрү чылдагылар-биле казы-түпүр үнер чоруу ам-даа болду-нуп турар.

Тыяа обласка школа тудугларын калбартыр дугайында чазак оңоз сагыш салып, чыл бүрдө дыка хөй түннүг ашка-хөренгини, чепсек-херекселдерин берип келген. Ынчаарга школа тудугларын планнаашкыны чептес, тудугнуң темпизин кончуг оожум чоруп турар. 3—4 чылдарын улаштыр тудуп келзе даа, амдыга чөдир ажылдаа кирбесе тудуглар районнарда хөй-дүр. Чижээ, Кызыл-Мажалыкта 2 квартиралык башкылар бажынын тудуу 2 чыл бурунгаар эгелээн хирезинде, орту безин чептээ. Ынчаарга ол школада бажын чок башкылар элчип хөй болуп турар. Ынчангыш школалар тудуунга көрдүнүп турар ашка-хөренгинин хөй кезин чыл санында дедир дужаатынып турааның ужуру ол-дүр.

Өөредилгениң дериг-херекселдери-биле долдур хандырылган чагыс-даа школа областа чок болду. Областың 19 школаларында библиотекка тургустунмаан. Чүгээр дедилге дээр школаларга баарга, чагыс шкаф ишти безин чептес номнардык болтулар-дыр. Чөөн-Хемчиктин Ийме школында чаа үндүргөн чагыс-даа карта чок болган. Барыш-Хемчик школаларынын хөй кезинде, база Тес-Хемнин Берг-Даг, Самгалдай школаларында элчип хөй өөредилге номнары чедишпес болгаш кылдыраш, карандаш-биле чоокка чидир-ле хандырттырмаан турганнар. Ол хирезинде Улуг-Хем школаларында херекселден оранчок хөй өөредилге номнары база бижик херекселдери бар болганын илеткелчи чижекке киргеш, область школаларында бар өөредилге номнарын, программаларын эргижиреп кыраан, башкылар ортузунга оларын чугаалжышкыныары облоно организаставайн келгенин, Тыванын бараанын безин көрбөз, Москвада чурттап турар Чистяков, Бакеев дээн ышкыш өске-даа кижилерге тыяа школаларга өөредилге номнарын чогоадылганын кылдыртып турарын ол чогумчалык эвес кылдыр санап, өөредилге номнарын чогоадылганын моон сонгаар область иштинин дээр күштерин хаара тудуп, оларын мергежидип өөредирин сүмэлээ.

Область школаларынын өөредилге чылыга белеткелинде капитал болгаш үрүмек септелелеринде, одалга хандырылганында, чылгылаашкынында чептестерин дугайын илеткелчи база чугаалап, септелгенин шынары багай, одалгазы херекделге шуут чедишпес, чыгылашман школаларын көре тура-ла оларын райүүскөмнар белең кылдыр хулээп ап, күрүне актызын эзу барымдалаап бижип турары окташын эвес дээрзин айтыкан.

Эш Макаров бодунуң илеткелинин улуг кезинге область школалары-

да өөредилге-кижизилдигин ажилдын байдалын анализтеп, бар чептестери чамдык чижектер-биле көргүскен. Ылангы өөредилге-кижизилдигин ажилдын утка-шынарын ам-даа чавызын 1948—1952 чылдарда өөредилгенин шынары хуу талазы-биле чыл бүрү өзүлдегил болуп тургаш, эрткен өөредилге чылында хенертен кудулап батканын, орус, тыяа дылдар талазы-биле 2-ден 4 хуу чедир кудулаанын, школалар-биле ада-ие хөй-нитинин аразында харылзаанын кошкан, школаларда комсомол, пионер организастарынын ажилын сулазын, интернаттар дерилгезинин чептесин, оларда уруглар-биле кижизилдиге ажилын сандаргайын, көдээ болгаш Кызыл школаларында өөреникчилерге онаалга берилдизинин эргейтин, класс кичээлдеринге багай алган өөреникчилери ай-айы-биле айтырбайн турарын чижектерге чугаалааш, өөредилге ажилында бо бүтү чептестерин үндезин чылдагааны башкылар-биле ажилдын кыскаанда, чамдык башкыларын политиктиг болгаш нити эртем-билинин чавызында, оларын ажилында школалар удурутчуларын, улус өөредилге органнын талазындан контролюду ботандырбайн турарында дээрзин ол медеглеп, бир эвес облононуң аппараты, оон удурутчулары эштер Ломаев, Ярославцев олар боттарынын ажилын партия биле чазактын салып турар негелдеринге дүшүрүп, шиптир-ли-биле эде тургузуп, олутпай эвес, а оперативтиг ажилдап, саазын удуруттулдан хоорлуп, эзулуг дигир удуруттулган ботандырып келген болза, улус өөредилгезинде чептестер амгызындан ыракта эвезш, чедишкенин моон-даа хөй турар ийик деп чугаалаан.

Областың улус өөредилгезинде ол чептестерин чайладып узуткаарыга хамаарышкан бригаданың санал-оңалын эш Макаров бодунуң илеткелинин төнчүзүңгө айтыкан.

Үстүнде илеткелге холбаштыр облоно чөвүлелин бо хуралыга саналдар база элек болган. Облүүскөмнүн дарбанын оракачкы эш Анчима, облоно эргелекчизи эш Ломаев, Кызылда башкы училищезинин директору эш Ураков болган башкыларын билгип, мергежили бедидер институтун, облоно аппаратынын ажилдакчылары база Кызыл школаларынын удурутчулары илеткелге улаштыр берген саналдарыга обласка башкы кадрларын белеткелинде, оларын кижил бидилгезинде, өөредилге-кижизилдигин ажилдын чорудулганында, уругларын коммунист кижизилдигезинин херээнде өскө-даа улуг-улуг чептестерин айтып, боттарынын чептес ажилын шүгүм-чүлетинин, бригаданын кылган түннелдерин чүлүнүп көрбүшөөн, оон дамчыштыр РСФСР-нин Чырыдышкын министрствонга боттарынын негелде дилгелени илеткел-кениер.

## А. КЫЗЫЛ-ОЛ.

# Нийтинин малын бүгү тала-биле белеткелдик кыштагладыр дээш

## Кышка белеткел эки

СЭКП Төп Комитетинин сентябрь Пленумунуң төөгүлүг доктаалына улам күш-ажылчы сорук кирген «Искра»-колхозтун ишчилери ышкы мал ажылыга белеткелин Чөөн-Хемчик районда багай эвеске санатырып турар.

Сигени малга чемгир үезинде ажаап алырынга колхоз бо чылын шимченгир ажилдаан. Тодаргай-лаарга: 14130 центнер сигени белеткеп, 2150 центнер силосту салып алган, 200 центнер саванын база бөлүп сарааттаан. Белеткелтиге мал чемнерин бүрүн кажаалаан болгаш ону үргүлчүн хайгаарында тургускан.

Нийтинин малынга таарымчалыг кышкы турлаглар белеткээр чорук күрүенин мал өстүрер плагына холбашкан кол айтырыгын бирээзи «Искранын» колхозчулары бо

талазы-биле база-ла багай эвес көргүзүлгелерин болган. Инектиң 15, шээр малдын 22 эрги кажааларын бүрүн септээ, фермаларга бо чылын 4 чаа кажааларны немей туткан. Ол ышкы кышкы мал кажааларына төгери-биле 10 тонна өдөкти база кургадып белеткээ.

Кышка белеткелдери (септелгелери) харыяларынга фермалардан 12 кижини үзүп тургускан, ынчаарга кыштагларже мал чема чоокшуладыр тускай өөртүкчүлери база бижыглап тургускан. Мал чемин планнын чарыгаар, кышкы оларларны чөп ажылгаар талазы-биле графикти колхоз баштаар чери тургузуп, фермалар айым-биле ажылы планнар чогаатынып турар.

## Х. ТОРЖУ.

## Малды менди кыш ажыра

Улуг-Хем районун Хендергеде Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артелинин Чайлаг-Ажык деп черде ийги сүт-бараан фермазы кышка белеткелди эки чоруткан.

Фермада малчынар Дөмүр-оол, Долчанмаа, Анай база Суму Сөвдинин депутаты Шойдаң болгаш оон-даа өскелер 51 баш инектин, 19 баш бызаанын кажааларын, малчынар чурттаар бажыны тудуп алган. Олар боттарынын күжү-биле

39 центнер сигени кезип, ажаатан. Мал адаанга төгөр өдөк бөлдүнгөн.

Малчынар, ылангы инек кадарчызы эш Шойдаң инектерия күскү олары эки организастаан, инек малды эки өттүг черлерге доктаам оларладып турар. Малды чидирг чокка кыш ажыра дээш малчынар онза кичээтенин салып турар.

## Т. БАЛГАН.

## Улуг кичээнгени салып турар

Кызылдың көдээ районда «Совет Тыяа» колхозтун баштаар чери малды кыштын айылында чидирг чок камгалап алыр дээш улуг кичээнгени салып турар. Нигизи-биле бо чылын малдын 21 эрги, чаа кажааларынын септелгези болгаш туудулгазы планга көрдүнгөн. Тудуг ажилында 44 колхозчуларын тургускан, олар баштайгы 4 хүнде 14 эрги кажааларын септээ болгаш инектин бир чаа кажаазын тутканын. 32 комсомолчу-аныяктарны кажааларын хөрженин хооруп, өдээн

бөлөринге колхоз баштаар черден үзүп тургускан. Олар 4 кажаанын хөрженин хоорганнар.

Малдын кышка удур белеткел ажилдарында эштер Одуян, Прилей, Н. Байыр, Н. Александр болгаш Ноңчутмаа олар ак-сеткелди ажилдап, хүн нормазын 150—175 хуу күүседип турар.

Тудугчулар малдын чаа болгаш эрги кажааларынын тудуун болгаш септелгезин чоокку үеде бүрүн доозар дээш ажилдап туралар.

## А. КУНГААЖЫК.

## Эки шынарлыг кажаалар дээш

СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунуң төөгүлүг шиптирли-биле танышкан нийтинин малын эки шынарлыг чыгыг кажаа-биле чогуур өй-шанада хандыра болгаш малды кыштан камгалап алыр сорулга-биле Сүт-Хөл районда Калинин аттыг колхозтун баштаар чери багай эвес ажилдап турар.

Коммунист эш Кидчеге баштаган 16 кижини бир бригада кылдыр үзүп тургускан. Үк бригада 2500

хойнун 7 кажааларын, инектиң болгаш бызаанын 2 кажааларын тудуп доосканнар. База хойнун 4 кажааларын кыска хуусаада доозар дээш тудуг ыяжын кезип белеткеп алган.

Мал кажаазынын эки шынары дээш эштер О. Айдын, М. Мандан-оол болгаш Аңгы-оол олар кышмакка ажилдап турар.

## Д. СЮРИН-ООЛ.

нин кордалдарына чөрүштүр улам-на быжыглаан. Дайын үезинде бистин ажилын аңгыбыс кайгамчыктыг күш-ажылчы маадырдыг чорукту илеретпешаан, фронтуга дузалаарынын талазы-биле шудургу ажилды калбарган. Колхозтарда организастаганын совет тараачынар дайыннын хүнеринде хол салбайн ажилдап, армияны болгаш чоңуну алыш-чем-биле үзүктөл чок хандырып, фабрикаларга болгаш заводтарга чиг-этти дужаап кирип турган.

Дайын шылгалдарынын кадыг-дошкун хүнеринде ажилдын аңгы, тараачынар, интеллигенция бодунуң Коммунист партиязы-биле улам-на төрөдөшкөн. Бистин партиязы—ажылчын аңгы биле тараачынарнын күчүлүг эвилелинин илердикчизи болур.

Коммунист партияга баштаган ажилчынар биле тараачынар сыйр эвилелдежиң алгаш, кыска хуусаанын иштинде, дашкаартан дузаламчы чокка, улус ажил-агыйны катап тургузуп, дайын мурундагы үениң көргүзүлгелерин аткаарга артыргаш, улус ажил-агыйн бурунгаар шимчеккен. Бистин социалист Төрөөн чуртувустун хүн бүрүзү ажилчын аңгы биле тараачынарнын эвилелин, ССРЭ-нин улустарынын найырларынын күчүлүг чогаалдык күжүнүң чаа чырыкчыландык буюуредилгелерин эккеп турар. Ажилчын аңгы биле тараачынарнын эвилелин, улустарын ленинчил-сталинчы найырларын Коммунист партия караак огу деп камгалап турар, чүгө дээрге, ол эвилел болгаш ол найырлар туруп болгаш быжыгып турда, кандыг-даа дайынар Совет күрүнеге коргунчу эвес.

Ажилчынарнын болгаш тараачынарнын эвилелин, ССРЭ-нин улустарынын найырларын турулдарын, ынчангыш оон-биле ажилчын аңгыны диктатураарын, Совет эрге-чатырганы чок кылырын оралдажып турган даштык империализмин трошкыйжи-бухаринчи болгаш бур-

жуаз националист агенттерин Коммунист партия биле Совет күрүне кам-хайыра чокка чылча-шаккан.

Коммунист тургузушкунуң амгы үе-чадазында бистин партиявс көдээ ажил-агыйнын хөгжүлдезинге оңза кичээнгени салып турар. Көдээ ажил-агый буюуредилгенин улам ынайгы дүргөн көдүрүлүшүнүн болгаш бүгү талагы хөгжүлдезин СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунуң доктаалында айтылган программаны совет нигилелдин материалдыг херекселдерин болгаш ССРЭ-нин ажил-агыйнын социалист системанын чорудулганын боду-биле тургустунган кайгамчык улуг аргаларын барымдалап турар.

«Улус ажил-агыйнын бүгү адырларынын чедишкенин хөгжүлдезин эргежок чугула чүлү болур аар индустрияны бүгү хемчеглер-биле калбартырыңче улганышкыны Коммунист партия хажык чок чорудуп келген болгаш бо талазы-биле эң улуг чедишкенин чедиң алган. Улус ажил-агыйнын бирги чергенин бо сорулгазын шиптирлээринче кол кичээнгени салып, кол күштерин болгаш хөрөнгелерин ынаар улгандырып турган. Чуртту индустриализастаарынын херээнге бистин эң эки кадрлары эвес ажилдап турганнар. Аар индустриянын-даа, көдээ ажил-агыйнын-даа, чик үлетпүрүң-даа бедик темпирлеринг чангыс уудагы хөгжүлдезин хандыраар аргалар биске чок турган. Анаа эргежок чугула баштайгы чүлдери тургузары чугула турган. Ам ол баштайгы чүлдөр тургустунган. Күчүлүг индустрияны сууру быжыккан, колхозтар болгаш ажил-агый тургузушкунуң бүгү адырларынын талазы-биле белеткелдик кадрлар бисте бар» — деп, ол доктаалда чугаалаан.

Көдээ ажил-агыйны улам ынай эң дүргөн хөгжүдөр сорулганы барымдалаш, колхоз буюуредилгенин хөгжүлдезинге, оон орулгалын бе-

дидеринге ажилдакчыларын материалдыг сонургалынын принциптин партия чайгылыш чок шыны-биле ботландырып турар.

Колхоз буюуредилгенин чедишкенин хөгжүлдезинин эң чугула чүлү болза, хуунун эрге-ажыктарын нийтининге чагыртып тургаш, колхозчуларынын нити болгаш хууда эрге-ажыктарын шыны-биле дүшүртүрү-болур деп Коммунист партия санап турар. Артельчи ажил-агыйнын хөгжүлдезинге колхозчуларын материалдыг сонургалын бедидер-биле чергелештир, база колхозчуларын хуузуңда дузалаар ажил-агыйнын бисте шың эвес көрүп турар чоруктарын шыгызы-биле эдерин болгаш өскерттерин Совет чазак биле Коммунист партия шиптирлээр. Көдээ ажил-агый үндүрүүн онаарын системанын өскерттерин, колхозчуларын хуузуңда дузалаар ажил-агыйнын ашка үндүрүүн болгаш ыявалда дужаалгаларын нормаларын чигедирин, көдээ ажил-агый үндүрүүнүң талазы-биле эрткен чылдарын чедир төлөтин эвес өрелерин долузу-биле дүжүренин чазак биле партиянын Төп Комитеди эргежок чугула деп өргөн.

Көдээ ажил-агыйнын механизастаанын болгаш электрификациянын херээн черде элээн эки-жидеринин талазы-биле, минералдыг удобренелер буюуредилгенин көдүрүлгенин талазы-биле болгаш колхозтарга агрономчун болгаш зоотехниктиг дузаламчыны күштелдиреринин талазы-биле чаа немелде хемчеглерин партия биле чазак ботландырып турар. Машина-трактор станцияларында трактористерин, машинистерин болгаш тускай эртемнигеринин өске-даа ажилчынарнын доктаамал кадрлары тургустунуп турар, ол болза, көдээ ажил-агыйда эң чаа техниканы эки ажагылаарыга идиң бээр. Көдээ ажил-агыйнын хөгжүлдезин улам ынай күштелдирген техниктиг чепселенишкени-биле чергелештир, МТС-терин септелге сууру быжыгыр-

Көдээ чаа электрстанцияларын тудушкунуң уламы-биле болгаш МТС-терин, колхозтарын база совхозтарын куруенин энергосистемаларына катышканын уламында көдээ ажил-агыйнын электрфикациязынын талазы-биле ажилдар калбарып турар. Колхозтарга болгаш совхозтарга минералдыг удобренелер дужаалгалары дыка көвүдөл турар.

Социалист хоорай колхозчу көдээ кадрларын берип келген болгаш берип-даа турар. Массалыг коллективизасты калбарып турарын үезинде көдээ социалист эзу-биле чаартырынга кайгамчык улуг ажилды чоруткан 25 муң ажилчын коммунистерин партия көдээге чоруткан. МТС-терин политкидистеринге ажилдап, колхозтарга дузалажыры-биле 1933 чылда көдээге партиянын 17 муң дуржулгалыг ажилдакчыларын чоруткан. Колхозтарын хандыраы-биле 1954 чылдын чакка чедир МТС-терге 100 муң агрономнарын болгаш зоотехниктерин чоруткан турар.

Бо бүгү хемчеглер болза, совет көдээ иншчилеринин амдыралынын материалдыг болгаш культурулу дивелин бедидеринин дугайында бистин партиявстын, ажилчын аңгыны болгаш социалист хоорайнын каймы хире улуг сагыш салымышкын илередиң турарынын дугайын тодаргай херечилеп турар.

СЭКП ТК-нын Пленумунга эш Н. С. Хрущевтун чугаалааны болза:

«Ам, бисте совет интеллигенция өзүп үнүп келгенде, партиядан кийгирг салгаш, хоорайдан эң дээр кижилерден, кичээлээрге 50 муң коммунистерден кыйгырткаш, оларын көдээде ажилды күштелдиреринче чорудууса канчал баш чүвөл... Бир эвес партия үлетпүр төптөрүн коммунистеринге ынды кыйгыртып салып болза, көдээге эки-түрү-биле барып, колхозчу тургузугу улам ынай быжыгларынын херээнге боттарынын күштерин болгаш билин бээр күзөлдиг кижилер хөй-

биле тыптыр деп долу буюурел-биле чугаалап болур».

Мурунда МТС-терден үнүп чоруткан хөй-хөй трактористер болгаш комбайнлар партиянын кыйгырынга хары кылдыр машина-трактор станцияларында дедир барып ажилдаар күзелин илередиң турар. Төп, республика болгаш область албан черлеринде ажилдап турар агрономнар болгаш зоотехниктер, механиктер болгаш ижернерлер база-ла ынды күзелдерин илередиң туралар. Олар шунту социалист көдээ ажил-агый буюуредилгенин улам ынайгы көдүрүлүшкунуң херээнге, коммунизм тургузушкунуң херээнге боттарынын күш-ажылы-биле дузалаар деп долу чаагай күзөлдиглер.

Партиянын болгаш чазактык жүдөп алган хемчеглери бистин улус ажил-агыйыныстын кол адыры социалист индустриянын күчүлүг өздүлдезинин суурунга, бүгү көдээ ажил-агыйнын нити көдүрүлүшкунуң болгаш колхозтарын улам ынайгы быжыгышкынын үндезининге эң чоокку ийи үш чылдарда чоңга аш чемин, чик үлетпүрге чиг-этти элекшыл болур чоруун бистин чуртувуска тургузарын чеди алырыңче улганды. Ол хемчеглеринин боттарыныкы совет нийтинин боттарыныкы дивес үндезинин ажилчын аңгы биле колхозчу тараачынарнын эвилелин улам улуу-биле быжыглаар.

Ажилчын аңгы биле күш-ажылчы тараачынарнын эвилелин дугайында айтыры болза, капиталист тургузуугу үредээр болгаш чаа, социалист нигилелди тургузары дээш ажилчы массаларын демисел даштап турар, даштыкка коммунист болгаш ажилчын партияларын ажил-чорудулгазында эң-не амдыралчы, эң-не чугула айтырларын бирээзи чугула.

1921 чылда-ла В. И. Ленинниң чугаалааны болза:

«Ажилчынарнын болгаш тараачы-

# РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

## Солун чагыдылгазын экижидер

Ажилчы массалар солундан дыка хөй чүвени билеп ап, боттарынын идея-политиктиг дивелин бедидип туралар.

Солун ындыг улуг умур-дузалыг турбуже, Бай-Тайга районда «Ден-Терек» көдээ ажил-агый артелинде солун чагылды кончуг багай. Ол колхозта 20 ажыг коммунистер, 20 ажыг комсомолчулар болгаш 200 хире өрөгелер бар. Оларда чатыгкан солунар шунту чүглө 44 кезек. Оон иштинде төп солуннар чүглө 3 бар болгаш «Тувинская правда» биле «Шын» солун шуут чок.

Солун чагылдызынын шак ындыг багай байлаа чүдөл? Колхозта партия болгаш комсомол организастарынын база районунуң союзлечтарынын багай ажилында. Солун чагылдызынын дугайында колхозчуларын ортузунга кандыг-даа тайылбыр ажил чорутуңмай турар.

## К. БОРАЦНАЙ.

## Уругларны школадан дашкаарладып болбас

—Школаже баар сен бе?—деп эш Чүлдүм уруу Кларадан айтырган. Чоруксаан күзелин дорт илеретпейн, уруг дунук үн-биле «харын» деп хүлүмзүргей харылаан. Ынчалза-даа адазынын кандыг бир чачылы-биле Клара бо чылын өөредилгеден хожудап калган.

Сүт-Хөл районда Жланов аттыг көдээ ажил-агый артелинде партия эге организастынын секретары эш Чүлдүм уругларны школаже чорударына мурунку чылдарда-ла ындыг тыртпачак хөвүн илередиң турган. Ол колхозтун эге школазында оон 2 уруглары өөренип турар хирезинде школага безин барбас, башкыларын саналын үнелөөс чоруктары эш Чүлдүм мурунку үелерден бээр көргүзүп турган.

## Н. ДАНАР-ООЛ.

Коммунист партия болгаш Совет чазак улус өөредилгезинин херээн бирги чергенин айтыры кылдыр көрүп, анаа күштү болгаш хөрөнгенин-даа харам чокка үндүрүп турар. Ындыг турбуже, школаже уругларын чорутпас ийи-чангыс чамдык кижилерин артыңчы хөөнери база илереп тургулаар, шак ындыг чоруктарга удур шипти

# Профэвилелдеринин III Бүгү-делегей конгресси

Октябрь 17-де эртенги хурал

ВЕНА. Октябрь 17-де эртенги хуралга Ди Витториниун илеткелинин талазы-биле саналдар үргүлчүлөөн.

Хуралды даргалаан Нина Попова (ССРЭ) Голландиянын ажилчы чоннарынын төлээлекчизи Бессель Хартогга сөс берген. Голландиянын катышкан профэвилел төвүнүн мурнундан конгресстин төлээлеринге ол байыр чедирген. Ажилчы чоннарынын профэвилел эргелеринин хоойлузун ажилдап кылыр дугайында Ди Витториниун саналын Голландиянын төлээлери дегип турарын Бессель Хартог меделгезен.

Индиянын ажилчы чоннарынын төлээлекчизи Данге Индияда ажилчы чоннарынын ажил соксалдыкшынын шимчээшкенин дугайын чугаалаан. Ажилчыны ангы болгаш профэвилелдери боттарынын эрге-ажыктары дээш демисепшишпашаан, бүгү улустун эрге-ажыктарын база камгалап турар.

Конгресте хайгааракчы болуп олуржуп турар англи төлээлекчи Джек Лайден англи ажилчы чоннарынын чорутканы база бир хайгааракчы Махониниун чугаазын номчаан. Бизда меделгезин:—бистерия бистин ажилдап турар будуруулгелеривистин ажилчылары конгресте сонгуп чоруткан.

Англиянын ажилчыны ангызы профэвилелдеринин чангыс-эви дээш, ажилчы чоннарынын амыдарлар денелдин бедир дээш демисежил турарын ол меделгезен.

Эртенги хуралга Колумбиянын ажилчы чоннарынын хамаарышпас конфедерациянын төлээлекчизи пастор Перес, Миланин (Италияда) куш-ажыла палатанын секретары Мочтаныяно, Франциянын куш-ажылдын бүгү-ниити конфедерациянын төлээлекчизи Ле Кер, Жеванын (Швейцарияда) демир кылырлар болгаш шак үлетүүнүн ажилчы чоннарынын федерациянын төлээлекчизи Джатти, Канаданын электрликтеринин профэвилел катыжышканынын даргазы Джексон слар санал берип, чүве чугаалааннар.

Эртенги хуралга профэвилелдеринин үшкү Бүгү-делегей конгрессинин тунис айтырг талазы-биле кыйгырын бадылаан. Франциянын чазанын Тунисте чорулуп турар күчүлө политиканынга удурланышкынын конгресстин төлээлекчилери ол кыйгырында меделеп турар.

Октябрь 18-те эртенги хурал

ВЕНА. Профэвилелдеринин III Бүгү-делегей конгрессинин октябрь 18-теги эртенги хуралында Ди Витториниун илеткелинин чугаалажышкыны үргүлчүлөөн.

Хостуг Девискээр Триестинин чангыс-ай профэвилелдер конфедерациянын төлээлекчизи Эмилио Симили Триестинин ажилчы чоннарынын аар-берге байдалынын дугайын чугаалаан. «Б» зонада ажилчы чоннар демократтыг хосталгаларын ажылглавын турар. «А» зонаны англи-америк империалистер шериг базаны кылдыр ажылдап турар. 105 муң ажилчылардан 20 муң кижжи ажил чок. Профэвилел шимчээшкенин сандарытыган. Колониалдык корум-чурмудан ылгалбайн турар шериг эргелелин тургусканы байдалдарын уржуу-биле профэвилелдеринин ажил-чорудулгазы кызыгарлатыган.

Триестиге хамаарыштыр АКШ-тын болгаш Англиянын чазактарынын шиптири чонун хөй нуруузуун эрге-ажыктарына удурланышкак болуп турарын Симили чугаалаан. КНО-нун хайгааралы чокка хүлээп алдынган ол шиптир 21 күрүнелеринин ат салганы итали тайбын керээ-биле чөрүшкөк болуп турар.

Оон соонда, Бразилиянын төлээзи Элио Альваресу Собрино, Камерун-

## Болгарияда көдээ ажил-агыйнын улам ынайгы көдүрлүүшкүнү

СОФИЯ. БКП ТК-нын чоокта чаа болуп эрткен пленумунун дугайында Болгариянын Коммунисттик партиясынын Топ Комитетинин динчадын октябрь 13-те үнгөн солуннарда парлаан. Ол пленумга көдээ ажил-агыйнын улам ынайгы көдүрлүүшкүнүнүн дугайында доктаалды чугаалажып көргөн болгаш бир үй-биле хүлээп алган.

Ажил-агыйнын ниити хөгжүлдөзүнө, ылангыч чурттуң индустриализациянда чедип алдынган чедикшинерни, база ажилчы чоннарынын материалдык болгаш культурулу денелдин эң чоокку чылдарда улуу-биле бедилеринин эргежөк чугулазын барымдалаш, ийги беш чылда көдээ-агый-агыйга кү-

нүн профэвилел катыжышкынын чингине секретары Ньгом, Уругвайнын ажилчы чоннарынын Бүгү-ниити эвилелин чингине секретары Энрике Пасторини болгаш оон-даа өскөлөр чүве чугаалаан.

Эртенги хуралдын төнтүзүндө профэвилелдеринин Бүгү-делегей федерациянын даргазы Ди Витторис допчу харым берген. Оон илеткелинин талазы-биле калбарган дискуссия чугула ужур-дузалыг болуп, илеткелде кирген үш чугула саналдар-биле конгресстин төлээлеринин чешээрэжил турарын көргүскөн деп Ди Витторини меделгезен. Ол саналдарны тодаргайлаарга: экономиктиг депшилген болгаш ажилчы массаларнын амыдаралын экижидер чорукту чедип алыр дээш инициативаны илередири эргежөк чугула, национал хамаарышпас чорук дээш чүгө колониалдык болгаш чартык колониалдык чурттарын профэвилелдери эвес, харын АКШ-тан хамаарышпады чорукта кирген капиталист чурттарын профэвилелдери база демисежил ужурут; профэвилелдери демократтыг эргелерин болгаш хосталгаларын камгалаар дээш демисежил ужурут.

Ди Витторини оон ыңай чамдык төлээлерин болгаш хайгааракчыларын саналдарына база доктааган. Британ Гвианазынын ажилчы чоннарынын төлээлекчизинин саналына хамаарыштыр, Британ Гвианазында англи эрге-чагыргаларнын дерзия үлгедилерин Ди Витторини буруу шалкан. Ол үлгедилерге шиптирлик удурланышкынын меделеп, Британ Гвианазынын чонунга конгресс бодунун эсеткил катыштырылганын илередири Ди Витторини конгресте саналдаан.

Колониалдык болгаш чартык колониалдык чурттарда национал-хосталгалыг шимчээшкенин өзүлдөзүн меделгезишпашаан, капитализминин дарлалынын адаанда човуртал турар бүгү чурттарын улустарына чырыктыгы келир үе дээш оларын демиселинге Совет Эвилели болза, сорук кирикчи үлөгөр-чижек болуп турарын Ди Витторини конгресстин төлээлери динмиттиг адыш часкап турда меделгезен.

Экономиктиг негелделерин талазы-биле профэвилелдеринин Бүгү-делегей федерациянын хөдөлгешкинеринин шугуму колониалдыг-даа, капиталисттик сайзыраңга-даа чурттарга ажылдаттып болурун Ди Витторини чугаалаан. Бичалза-даа ол шугуму тодаргай байдалды дүүштүр, үези келген айтырылгалаан хамаарыштыр, чер-черин болгаш үе-үенин байдалына таарыштыр чорудар керек.

Мөлчүдүүшкүнге болгаш тургелде удур ажилчы массаларнын демиселин профэвилелдеринин III Бүгү-делегей конгресси улам бедик денелге көдүрүп үндүрер деп бүзүрелди илереди, Ди Витторини бодунун допчу харымын дооскан.

Октябрь 18-те кежээки хурал

ВЕНА. Профэвилелдеринин Бүгү-делегей конгрессинин адресинге янзы-бүрү чурттардан 2572 байыр чедирилгелери келгенин саналдар талазы-биле комиссиянын кежигүүнү Ярослав Коларнын (Чехословакия) динчатканынын соода, кежээки хуралды даргалаан Тодар Прахов (Болгария) хүн айтырымын үшкү пунктузунун талазы-биле «Колониалдык болгаш чартык колониалдык чурттарда профэвилел шимчээшкенин хөгжүлдөзүнүн дугайында илеткелди кылыры-биле Руслан Виджаджасастрага (Индонезия) сөс берген.

Виджаджасастра индирге көстүп келтирге конгресстин киржикчилери динмиттиг адыш часкашкыны-биле уткаан.

(СЭТА-нын тускай корр).

# Совет профэвилел төлээлеринин баштыгы Н. М. Шверникке болгаш хүлээп алышкын

ВЕНА. Октябрь 18-тин кежээзинде совет профэвилел төлээлеринин баштыгы Н. М. Шверник профэвилелдеринин III Бүгү-делегей конгресстинге алдар кылдыр улуг хүлээп алышкын тургускан.

Хүлээп алышкынга профэвилелдеринин төлээлеринин удуртукчу-

лары база дыка хөй санын төлээлер болгаш аалчылар киришкенер.

Хүлээп алышкын янзы-бүрү чурттарын ажилчы чоннарынын төлээлекчилеринин акы-думалышкыны ийги айтырымга эрткен.

(СЭТА).

## Венанын ажилчы чоннарынын конгресте алдар болдурган чыскаалы

ВЕНА. Профэвилелдеринин III Бүгү-делегей конгресстинге алдар болдурган Австриянын ажилчы чоннарынын чыскаалы октябрь 17-де Венага болуп эрткен.

Хүндүскүнүн үш шакта чыскааланнарын кызыл туктарлыг болгаш лоуунгуларлыг колониалары Венанын кудумчулары-биле Сталин аттыг шөлчө шуужуп чоруп турган. Чыскааланнар оон парламент бажынычче углап турган. Анаа индирден чыскааланнарга бүгү-делегейнин ажилчы шимчээшкенин удуртукчулары Ди Витторини, Н. М. Шверник, Лю Нин-и, Ломбардо Толенадо, Германиянын, Кореянын, Вьетнамнын, Чехословакиянын, Венгриянын, Индиянын профэвилелдеринин удуртукчулары, Латин Америка, Кара Африка болгаш Чоокку Чөөн-чүк чурттарын төлээлери байыр чедиргенер.

Венанын ажилчы районнарын—Флоридолорфин Штатлау-нун болгаш Медлиннин колониалары удаа-дараалаштыр эрттип турган.

Металлистер, машина тудукчула-

ры, демир-орукчулар, трамвай ажилдакчылары эрттип турганнар. Бичи уругларлыг херэжженер, кырганнар болгаш аныктар эрттип турган.

Чыскааланнарын ап чоруп турганы кызыл пестерде—бүгү делегейин ажилчыны ангызынын төлээлекчилери— профэвилелдеринин III Бүгү-делегей конгрессинин киржикчилеринге байыр чедирген өстөр бар. Лоуунгуларда— Австриянын ажилчы чоннарынын негелделери: «Чангыс эп-сеткил, куш-ажыл, тайбын!», «Ажил төлевирилде тыртар шериг үндүрүү чок болзун!», «Аныктарга ажил!», «Аш-чөм өрткөтөрүнн өзүлдөзүн бодурбанар!», «Шериг тудушкуннары чок болзун!», «Барыны-чүк биле Чөөн-чүктүн аразына садыглажылга дээш!».

Чыскаал ийи ажыг шак үргүлчүлөзү. Профэвилелдеринин III Бүгү-делегей конгрессинин—чангыс-эптик конгрессинин лоуунгуларын Венанын ажилчы чоннары кайы хире изни-биле леткээн деп чүвени ол чыскаал көргүскөн.

(СЭТА-нын тускай корр).

## Кореяда тайбыңчыдылгага хамаарыштыр

ПЕКИН. Синьхуа агенттелинин дамчыдып турарын өзүгаар алырга, тайбыңчыдылга талазы-биле шериг комиссиязынын корей-кыдат төлээлери август 15-те дынадыг чарлаан. Бизда чугаалап турары болза, шуут дедир чандырамынга хамаарышпайн турар корей болгаш кыдат тудурган шериглерин аразына тайбылбыр ажилын корей болгаш кыдат төлээлекчилер октябрь 15-тен эгелзэн. Тайбылбыр бажынын тудуунун талазы-биле ажилды америк талаларын кандыг-даа барымдаа чокка узамдыктырып турарын тунелинде ол ажилды эгелзери 20 хонук саалаан.

Туттурган шериглерин дедир чандырамын талазы-биле нейтралдык комиссиянын эргезинин дугайында дугуржулганын негелделерин америк таланын үрөп тургулаан чоруктарын дынадыгга чугаалап турар. «Американияр тайбылбыр ажилын эгелзери саадалып, туттурган шериглерин дедир чандырамын

талазы-биле нейтралдык комиссиянын эргезинин дугайында дугуржулганын негелделери-биле көрдүгөн, тозан хонук хуусааны кызыраар оралдашкаш, тайбылбыр ажилын хуусаанын таарыштыр уздырынын дугайында туттурган шериглерин дедир чандырамын талазы-биле нейтралдык комиссиянын сентябрь 24-теги болгаш октябрь 3-теги шиптирлерин керекке албайн турарлар» деп, дынадыгга чугаалап турар.

Корей-кыдат тала болза, тайбылбыр ажилын саадалып турарын бүгү харысгалгазы американиярга онаажып турар болгаш тайбылбыр ажилын хуусааны туттурган шериглерин дедир чандырамын талазы-биле нейтралдык комиссиянын хүлээп алганы шиптирлер өзүгаар таарыштыр узатынган турар ужурут деп санап турарын дынадыгга айтып турар.

(СЭТА).

## Сонгу-Барын Вьетнамга француз агаар десантызынын чылча шаптырганы

ШАНХАЙ. Вьетнамнын телеграф агенттелинин дамчыдып турарын өзүгаар алырга, Сонгу-Барын Вьетнамнын Лао-Кай можунунга француз агаар десантызынын душкени-биле холбаштыр Вьетнамнын дээди командьшалынын төлээлекчизи октябрь 15-те меделеп кылган.

Октябрь 3-те француз эжелекчилер француз офицерге командьшалаан 50 ажыг парашютистерни Ча-Па биле Лао-Кайнын аразында далдык черге дүжүргенер. Ол десанттын дүжүргенин сорулгазы болза, ол черге сентябрын төнтүзүнде чедир чаштынып келген тус-тус диверсион бөлүктөр-биле харылаап гудары-биле болган.

Парашютистер черге дүшпүшпашаан, үптөлгө чорудар сорулга-биле Лао-Кай жолуна Кок-Лега удур хенертен халдаашкынын чорудар болааннар. Бичалза-даа, олар Вьетнамнын улустун армиязынын девискээр кезектеринге ойтур шаптырган болгаш француз шериглеринин оларга дүжүрү бергени ок-чөпсөзүн, дыка хөй өлүргөкненин кагышпашаан, барыны чүкче дескенер.

Октябрь 4-тен 6-га чедир улустун кезектери Кок-Ле—Ча-Панын чазыгы оруунга парашютистерни база катап атакалаан болгаш оларга коргаралдарын чедирген.

(СЭТА).

## Бразилияда далайжыларнын ажил соксалдышкыны

НЬЮ-ЙОРК. «Нью-Йорк таймс» солунун корреспондентинин Рио-де-Жанейрода меделеп турарын өзүгаар алырга, ажил төлевирил бедилерин негезин порттарын чокка чүдүрүкчүлери ажил соксалдышкыны октябрь 15-те эгелзэн.

Бирмада Гоминданчыларнын чорудулаларына

НЬЮ-ЙОРК. Ассошиэтед Пресс агенттелинин корреспондентинин Вангкотан меделеп турарын өзүгаар алырга, Бирмада Формоза же ийи муң хире гоминданчыларын үндүренин көрүп турар дугуржулгага Катышкан Штаттар гоминданчы-

лар болгаш Таиланд ат салган. Ынчалза-даа, корреспондентинин айтып турары-биле алырга, «бо болза чурттан шериглер үндүрер дээш чүгө чагынчак чорук-тур» деп Бирмада санап турар.

(СЭТА).

# Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК. ССРЭ-нин төлээлеринин дилзэн өзүгаар Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелин хуралын октябрь 15-те хүндүс чылдырган. Чугаалажыр айтыры: «Хостуг Девискээр Триестинин Губернаторун томуйлаары. Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелин даргазынын адынга Совет Социалисттик Республикаларнын Эвилелин доктаамал төлээлекчизинин 1953 чылдын октябрь 12-де чоруткан чагаазы».

Ол чагаа-биле кады Хостуг Девискээр Триестинин Губернаторун томуйлаар айтырг талазы-биле резолюция төлевилини ССРЭ-нин төлээлери Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинги кириген.

Бир дугаарында сөс алган АКШ-тын төлээзи Лод дарганын кыйгырын тоовайн барган. Ол бодунун чугаазын совет төлээлерин чугаазын болгаш ССРЭ-нин резолюция төлевилин шүгүмчүлээр хөөн-биле эгелзэн болгаш ол айтырыгдан шуут хоорлуп Хостуг Девискээр Триестинин губернаторун томуйлаарына хамаарылга чок айтырыг, Корея айтырымын дугайын чугаалаарынче чайлы кирген.

АКШ-тын төлээзи «Триест дугайында Катышкан Штаттарнын болгаш Англиянын чедип алганы шиптир» болза, «Европанын эң чугула кезээнге туруштуг байдалды быжыглаар болгаш эң чидиг айтырыгын кедилеп шиптирлээрин чедип алыр оралдажышкыны» болур дээрзин бадыткап эгелзэн. Оон соонда ол болза, Хостуг Девискээр Триестинин губернаторун томуйлаар дугайында айтырыгын шиптирлээринин талазы-биле совет саналды болгаш бо айтырыг талазы-биле ССРЭ-нин төлээлеринин резолюция төлевилин «оптуг арга» болгаш «пропагандалыг чөпсөк» кылдыр санаан. Катышкан Штаттар болгаш Англия Триестинин районун америк-англи шериг болгаш шериг-далай базаны кылдыр хуулдурган чорук болгаш Хостуг Девискээр Триестини хуваажыр дугайында боттарынын чоокта чаа хүлээп алган шиптир-биле олар ол районга тайбыңга болгаш айыыл чок чорукка кыжанышкынын тургузуп турар дээр фактыга Лодж шуут удурланып турар. Оон-биле кады Триестинин районун Катышкан Штаттар биле Англия шериг базаны кылдыр хуулдурган дээр дугайын Совет Эвилели чүгө бир дугаарында меделеп турар дээр байдалды ол бадыткаан. Оон ыңай, маргылаалыг айтырыгларын тайбын арга-биле шиптирлеп болур арганын дугайында Совет Эвилелин меделгели-биле Хостуг Девискээр Триестинин губернаторун томуйлаар дугайында ССРЭ-нин төлээлеринин Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге кирип турары айтырыгын аразында «өрүлдөзүн» көрүп турар мен дээрзин Лодж бадыткаан.

АКШ-тын төлээлекчизи бодунун чугаазын «хүн айтырымга сүмелеп турар пунктуу кириеринге удурланмай турар мен» дээр меделгели-биле дооскан.

А. Я. Вышинский АКШ-тын төлээлекчизинге харылашышпашаан, Лоджын чугаазы шиптирлеп турар айтырыгдан дашкаарлап турар дээрзин кичээнгейин угландырган. Чөвүлелин хүн айтырымга Триест дугайында айтырыгын

кириер дугайын чугаалааны-биле Лодж частырыгын кылып турар дээрзин ССРЭ-нин төлээлекчизи меделгезен. Чугаа болза, ол айтырыгын чүгө бо хүнүн хуралын шиптирлээр дугайында чорутунуп турар. Хостуг Девискээр Триестинин «А» зоназын Италияга шилчидип бээр дугайында АКШ-тын болгаш Англиянын чазактарынын шиптир Европанын ол районунга айтырыгын тайбыннын эрге-ажыктарына таарыштыр шиптирлээр сорулгалыг болуп турар дээр дугайында Лоджын меделгелин кеди чөгүп Вышинский көргүскөн. Соругалар болза оон өске, олар ССРЭ-нин кириерин резолюция төлевилинде допчузу-биле айтырыгдан деп Вышинский чугаалаан. Өске талазын ап көөрге, Югославияда ам болуп турар болушкуннар болза, АКШ-тын болгаш Англиянын шиптир Европанын ол районунга политиктиг бажышкынын күштөлдөрүнө, тайбыннын болгаш айыыл чок чоруктуң херээнге айыылды керек кырында таварыштыр турар дээрзин чугаалап турар.

ССРЭ-нин сүмелзенин резолюция пропагандалыг сорулганы барым-далап турар дээр дугайында Лоджын өске бир меделгелин база ол ышкаш кеди чөгүп Вышинский көргүскөн. Өске хөй чурттар-биле кады АКШ-тын болгаш Англиянын ат салганы тайбыннын керээзин АКШ-тын болгаш Англиянын талазында хажыда бээринде камгалап турар чорукту пропаганда кылдыр көрүп болбас. Триестини АКШ-тын болгаш Англиянын дүрүм чок шериг базаны кылдыр хуулдуруп турар чорун Лоджын бадыткалганы удурланыштыр ССРЭ шагда-ла, база чангыс удаа эвес айтып келген дээрзин Вышинский бодунун холууда документилер-биле бадыткап көргүскөн. Дээрзи Лоджын чөвүлекчилери багай шынарлы тайбылбыр материалдарын белеткеп турар-дыр деп Вышинский уламчылап чугаалаан (залда каткы болган). Оон ыңай Вышинскийн меделгезин: «Дээрзи Лодж болза Катышкан Штаттарнын база ат салганы, делегей эргелеринин коф принциптерин бирээзи—«дугуржулга күүсөтүнген турар ужурут» деп принципти үрээш, оон ам ойталап турары тайбын дугуржулганын камгалаар дугайында керек чорутунуп турар уеле, кылдыг бир «оптуг арганы» дугайын чугаалап турар-дыр».

Вышинскийн оон ыңай уламчылап чугаалааны болза, «Блстин кийрип турарымыс санал тайбын кожа-хөлбө туруп болурунун дугайында ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелин Даргазы Г. М. Маленковтуң меделгели-биле чөрүжүп турар дээрзин биске чугаалап турар-дыр. Харин, бистер өске күрүнелер-биле тайбын кожа-хөлбө турарынче чүткүп турарымыс-биле, ол орукка тытып кээп болур бүгү моондактарын зайладырып күзөп турарымыс-биле Триест дугайында айтырыгын шиптирлээрин сүмелеп турар бис».

Вышинскийн саналынын сөөлүндө Чөвүлөт хүн айтырым чангыс үй-биле бадылаан.

Оон сөөлүндө чөгүм чугаалажып турар айтырыгын талазы-биле ССРЭ-нин төлээлекчизинге сөс берген.

## Көдээ спортсменнеринин маргылдаазы

Миллион-миллион көдээ күш-культурулар бо чыйын чийк атлетиканын, сугга эштиринин, аар чүве көдүренин, хол бөмбүүнүн, бут бөмбүүнүн, чадаг-терге чарыжынын, айт чарыжынын болгаш спорттун өске-даа хевирлеринин массалыг маргылдааларына киришкенер. Маргылдаалар районнарда, областтарда, крайларда болгаш республикаларда кудукку коллективтерге эрткен.

Колхозчу көдээниң эң эки спортсменнери көдээ күш-культуруларнын бүгү-эвилелин эң сөөлгү маргылдааларына киржир эргени алганнар.

Октябрь 18-те Ереванга көдээниң чийк атлетиктеринин бүгү-эвилел маргылдаазы эгелзэн. Анаа эвилелдекен республикаларнын спорт нитилелдеринин шилдик командалары—шуту 600 хире кижжи киржип турар.

Көдээниң эң күштүг 100 ажыг штангистер Синяцага чылдырар. Манса көдээ күш-культуруларнын

ортузунга штанга көдүренин талазы-биле бүгү-эвилелин бирги чери дээш маргылдаа болур.

Уш хоорайларга — Тбилисиге, Вильнюске болгаш Фрунзеге эвилелдекен республикаларнын колхозчу бут-бөмбүкчүлери девискээр айы-биле ужуражылгазы эгелзэр. Тбилисиге, Украинанын, Азербайджаннын, Грузиянын, Армениянын болгаш Молдавиянын командалары; Вильнюске—РСФСР-нин, Белоруссиянын, Литванын, Латвиянын, Эстоннун болгаш Карел-Фин ССР-ин командалары; Фрунзеге—Казакстанын, Узбекстанын, Телжикстанын, Туркмениянын болгаш Киргизиянын командалары ойнаарлар.

Колхозчу бут бөмбүүнүн командаларын шүүлдө ужуражылгалары ноябрын эгезинде Симферопольга болур. Анаа боттарынын девискээринин айы-биле бирги болгаш ийги черлерин алган бут-бөмбүкчүлери коллективтери киржирлер.

(СЭТА).

Харысгалгалыг редакторун оралакчызы М. Н. Люндун.

Кызыл хоорайнын Ажилчы кудумчузуна № 272 бажында чурттап турар Чернякова Людмила Константиновна, Ленинград хоорайнын Октябрь 25 Проксезинде № 163 бажынын № 3 квартиразында чурт-

тап турар бодунун ашаа Черняков Василий Митрафановичден чарлыр дугайында билдиришкенин кириген.

Ук херекти Кызыл хоорайнын улус судунун № 2 участоунга көөр.